

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVII, 3

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

maj-junij (mayo-junio) 1990

Emigracija je obstala zaradi zvestobe Bogu

Dr. Taras Kermauner je med drugim ugotovil, da so ljudje iz politične emigracije, ki so dobili premočan dvom vase in Boga, nujno odpadli iz skupnosti in se asimilirali. V tem smislu je razumel tudi izjave nekaterih emigrantov, ki so mu dejali, da je njihovo „izgnanstvo kazen za to, ker so premalo verovali,“ saj so pred vojno preveč verovali v posvetno oblast. Emigracija zato danes dokazuje zvestobo tako Bogu kot narodu, vendar na izrazito nemaščevalen in neagresiven način.

Posebej zanimivo vprašanje, ki se ga je predavatelj lotil v Slovenski matici, pa je bilo vprašanje morebitne vrnitve emigrantov ob spremenjenih razmerah v matici. Pri tem je ugotovil, da Slovenija zdaj z izgnanjem pojma politična emigracija postaja popolna država. Ljudje v tujini niso več proti svoji volji. Vendar je pri tem opozoril, da mnoge med tistimi, ki se bodo vrnili v Slovenijo, čakajo nove preizkušnje. „Naša današnja militantna nasilnost jih bo bolj spominjala na leta vojne kot dolgoletni eksodus,“ je dejal dr. Kermauner, ki tudi pravi, da Slovenija ni izgubila Boga le zaradi partije. Kristijaniziranje se bo po njegovem moralo začeti znova. Slovenska politična emigracija se bo morala ob vrnitvi ubraniti številnih poskusov manipulacije, posebej vprašljivo pa je tudi, koliko bo še ostala svoja, avtonomna. „Emigracija je preveč pretrpela, da bi se smela kar tako odreči sami sebi. Sebi se je mogla odreči partija, ki je vladala nelegitimno, emigracija pa po tej poti ne bi smela iti,“ je ob koncu predavanja dejal dr. Kermauner.

Marko Jenšterle

Odlomek iz Svobodne

Slovenije, 10. maja 1990.

O Penelopinem tkanju in Odisejevi zvestobi

Poročilo o delovanju Slovenske kulturne akcije v poslovni dobi 1988—1990.

„... in vso noč je brnel kolovrat Penelope in zvesti pes Odiseja je nemirno prekladal glavo in strmel z vročičnimi očmi v noč. Tkala je Penelope plašč Odiseju, ki je odšel s svojimi zvestimi, da otmé Heleno iz Troje in opere sramoto Grkov. Kar je natkala v temnih nočeh, je razdrila zjutraj. Ni bil plašč končan, izpolnjena pa je ostala obljuba zvestobe Odiseju. Z zarjo pa je odšla v sončne sobane in se milo zjokala nad svojo usodo...“

Po dolgih letih je domotožje vrnilo Odiseja rodni Itaki; spoznala ga je rodna kri sina in zvesti pes...

Članstvo in odbor Slovenske kulturne akcije se je sestalo na občnem zboru 28. aprila 1990, da izbere nov odbor, ki bo vodil osrednjo slovensko kulturno organizacijo zdomstva naslednji dve leti. Bil je to že devetnajsti občni zbor SKA, ki usmerja, ohranja, vzpodbuja, ustvarja in vodi emigracijsko kulturno dejavnost v zvestobi slovenstvu in krščanstvu od svojih daljnih začetkov tam od l. 1954. Pregledano in ocenjeno je bilo njeno delo za preteklo dobo, izbrani so bili ljudje, ki naj organizacijo vodijo prihodnji dve leti, napravljeni pa so bili tudi načrti, kakšno naj bo njeno delovanje v prihodnosti z ozirom na spremenjene razmere v domovini.

Predsednik prof. Andrej Rot je začel z Občnim zborom SKA ob 19. uri z oče našem za pokojne člane, ki so umrli v pretekli poslovni dobi. Določen je bil zapisnikar občnega zbora Tone Brulc, dva skrutinatorja (Tine Debeljak in Ivan Bukovec) in voditelj občnega zbora (Lojze Rezelj).

Tajnik Tone Brulc je prebral zapisnik zadnjega občnega zbora, nato pa tajniško poročilo za pretekli dve leti. V poročilu je bilo poudarjeno izhajanje organizacije iz geta in navezovanje stikov v zadnjih letih. Seveda je šlo za osebno, ne pa še uradno navezovanje stikov z domovino. Začela se je tudi izmenjava revij med matico in zdomstvom. Glas SKA je izhajal redno, izjemoma z dvojnimi številkami. Vzpostavljeni so bili prvi stiki z matico, zlasti ko je predsednik Andrej Rot nastopil na mednarodnem srečanju književnikov na Bledu.

Iz poročila blagajnika Lojzeta Rezlja smo izvedeli, da je bila bilanca preteklih dveh let pozitivna, kar je nekaj izrednega za organizacijo kot je SKA, ki je odvisna od članov, mecenov, naročnikov in prodaje knjig. Za prihodnost je zagotovljena celo ena številka Meddobja, medtem ko so stroški za izdane knjige bili vsi že plačani.

Urednik Meddobja France Papež je poročal o stanju revije: izšle so štiri dvojne številke v zadnjih dveh letih, kar dokazuje statično stanje in tudi v bodočnosti ni pričakovati dosti več. Revijo rešujejo s svojimi prispevki stari dominsvetovci (Kos, Krivec, Beličič), nova imena se pojavljajo prereditko. Trd udarec je bil zanj smrtna dr. Tineta Debeljaka, o delu katerega bo treba napraviti izčrpno študijo, posebno še letos, ko bo revija obhajala 25-letnico.

Za vodjo Teološkega odseka dr. Mirka Gogala je v odsotnosti poročal dr. Jure Rode, da je odsek imel eno predavanje iz stroke, bila pa so tudi druga, ki bi jih lahko prišteli k teologiji (dr. Tarasa Kermaunerja o konverziji in dr. Alenke Goljevšček o novi mitologiji).

O najmlajšem odseku pri SKA, Družbenem odseku, je poročal njegov vodja, Avgust Horvat, da je nastopil s sedmimi predavatelji na kulturnih večerih, prav tako z razpravami v Meddobju. Trojica odseka (dr. Rudolf Čuješ, dr. Ljubo Sirc in dr. Jože Velikonja) pa se udeležuje tudi v mednarodnem svetu. Naloga SKA je, da pritegne mlajše moči in da nadaljuje z delom kljub sedanji demokratizaciji v Sloveniji.

O delu Likovnega odseka je spregovoril arh. Jure Vombergar; bile so štiri razstave slovenskih likovnikov (dve Bare Remec, Marjana Gruma, Ivana Bukovca), poleg teh pa je bil na kulturnem večeru še razstavljen križev pot Bukovca, na-

menjen cerkvi v Slovenski vasi. Člani odseka so tudi opremili vse knjige in publikacije, ki jih je izdala SKA. Odsek je v tej dobi dobil tudi pomladek tako iz Argentine kakor iz drugih držav (Tone Jemec, Jožica Kvas, Verena Koršič-Zorn, Andrejka in Marjeta Dolinar). O Filozofskem odseku je poročal prof. Andrej Rot, da je bilo res samo eno predavanje iz stroke (dr. Vinko Brumen), vendar je bilo več originalnih esejev v Meddobju, predvsem zanimiva pa je bila v njem debata Kos-Rant.

Za Naravoslovni odsek so bili naprošeni predavatelji po Debeljaku, niso pa imeli predavanj pri SKA, ker se posvečajo pedagoškemu delu. Član tega odseka dr. Janez Zorec je imel predavanje na ljubljanski univerzi ob priliki njene obletnice.

Za Zgodovinski in Glasbeni odsek, prav tako za Gledališki odsek tokrat ni bilo poročila; prva dva se nista udeleževala, Gledališki pa je deloval v okviru drugih organizacij. Vidna in občutljiva pa je potreba, da se jih obnovi.

Poročilo predsednika prof. Andreja Rota o delu SKA je zaobseglo ves ta „slovenski čudež“ z njegovimi tritedenskimi sejami, kulturnimi večeri (28 kulturnih večerov v Buenos Airesu, eden v Mendozi, eden v Bariločah), s predavatelji iz raznih držav, knjižnimi izdajami (Zupančeva Zgodovina Ajdovca, Detelov časomer življenja, Bajukovo pesmarico še bomo peli, Perniškovo Zgodovino Orlov, Ladijskim dnevnikom Terseglovove in Dolinarjeve eseje o slovenstvu, ki so že v tisku).

Da ima SKA še poslanstvo, so dokaz novi člani, ki so pristopili v teh letih (deset!) iz raznih dežel. Imela ga bo pa tudi v prihodnosti, saj je neizčrpljivo; morebiti SKA ne bo več samo emigrantska ustanova, ampak kulturna ustanova izven Slovenije, ki bo povezovala vse Slovence v slovenskem in krščanskem duhu. Poleg ohranjanja krščanskega in slovenskega sporočila bo morda njena naloga predvsem v iskanju slovenskih

talentov v tujini, ki jih bo družila, povezovala, jim pomagala v ustvarjalnosti na literarnem, znanstvenem, glasbenem, likovnem ali katerem drugem področju. Predsednik se je zahvalil vsem sodelavcem odbora, vodjem odsekov, članom in naročnikom, ki so omogočili ta slovenski čudež — Slovensko kulturno akcijo — posebej pa še tistim, ki spremljajo njeno delo, ji pomagajo materialno in z nasveti.

Nadzorni odbor je dal razrešnico, nakar so bile volitve novega odbora. Dobila jih je z malimi spremembami odborova lista: od 21 volilnih upravičencev je zanjo glasovalo 19, dva sta se vzdržala, eno pooblastilo pa je bilo neveljavno, ker je bilo brez podpisa.

Ker je bilo diskutirano vsako poročilo posebej, ko je bilo prebrano, so se slučajnosti osredotočile na vprašanja sedanjosti, ki jih je odbor že pretresal na sejah: blejski simpozij PEN kluba, sestanek urednikov slovenskih revij, okrogla miza o slovenstvu v Dolenjskih Toplicah s sodelovanjem emigracije.

Na predlog Lojzeta Rezlja je bilo sklenjeno, da se pošlje pozdrave z občnega zbora slovenskemu metropolitu dr. Alojziju šuštarju, predsedniku slovenske skupščine dr. Francetu Bučarju, predsedniku slovenske vlade Lojzetu Peterletu, ustanovitelju SKA Ladislavu Lenčku, Društvu slovenskih pisateljev, Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, urednikoma Celovškega zvona dr. Reginaldu Vosporniku in Nove revije dr. Tinetu Hribarju.

Slovenija odkriva svoje sinove skoraj po petih desetletjih in sinovi se obračajo k nji z vero in zaupanjem v prihodnost slovenstva in krščanstva. Zvesti so ji ostali kakor je ostala Penelope Odiseju in Odisej Itaki. Lepi Penelope ni bilo več treba podirati stkanega, ni se ji bilo treba več braniti vsiljivih snubcev — plašč Odiseja je bil stkan v eni noči.

Tone Brulc

Taras Kermauner o izseljencih Argentini

Po slovesu od Argentine sem se v prvem letu mojega bivanja v Tinjah drznil nadlegovati potrpežljive bralce „Glasa“ s „tinjskimi pismi“ ob mojih doživljajih na Koroškem. Če bi še naprej živel v prijaznem Tinjskem domu, bi morda še kdaj kaj napisal, če že ne o razmerah na slovenskem Koroškem, pa morda o tem, kar doživim, s Koroškega prihajajoč v Slovenijo, kakor je bil zapis o Kermaunerjevih predavanjih v Stični o Balantičevem odnosu do Boga v prejšnji številki.

A razmere v Sloveniji so se v tem kratkem času, kar sem se ji približal, bistveno spremenile, in vsaj zame zdaj ni več razloga, da bi ostajal zunaj Slovenije. Zato sem se odločil, da se poskusim dokončno vrniti domov. Jugoslovanski konzul v Celovcu, Slovence, mi je povedal, da me v Sloveniji še vedno imajo za jugoslovanskega državljana in da mi je potrebno le zaprositi jugoslovanski potni list, kar sem bil z njegovim ljubeznivim sodelovanjem tudi storil. Po preteku meseca dni mi je telefoniral, da naj pridem na poslaništvo z dvema osebnima fotografijama in mi bodo ob pozitivni rešitvi moje vloge res izstavili jugoslovanski potni list. Tako bom prihajal iz Tinj v Slovenijo ne več z argentinskimi potnimi listom, ampak z jugoslovanskim, bom pa užival gostoljubje rektorja Tinjskega doma Jožeta Kopeiniga le še do septembra, ko se ob blagoslovitvi bistveno večjega prizidka hiše lazaristov na Majstrovu 2 vrnem v Ljubljano med sobrate in tam dočakam še drugo, dokončno pot: v večno domovino.

13. aprila pa dobim iz Avberja od Tarasa Kermaunerja pismo: „Povabim Vas na predavanje v Slovensko matico, ki bo javno in je bilo oznanjeno po radiju; verjetno bo dobro obiskano. Predavanje se začne ob 18. Jaz bi bil seveda zelo počaščen, če bi prišli.“ Že prej me je Taras sporočil, da bo predaval o političnih izseljencih v Argentini. Takoj sem se odločil, da grem v ta namen v Ljubljano. Preko Celovca, Rožce in Jesenic sem se pripeljal z vlakom,

se šel zaradi prenočišča javit k sobratom na Majstrovu, potem jo pa počasi ubral proti Kongresnemu trgu, sedaj Trg osvoboditve (koliko časa še...?) Hitro sem ob Zvezdi našel poslopje Slovenske matice, v katerega pritličju je knjigarna Cankarjeve založbe, obe gornji nadstropji pa pripadata Slovenski matici. Ker me je pot do Zvezde precej utrudila, sem se, čeprav je manjkalo še skoraj uro do predavanja, opogumil in vstopil v poslopje, da bi čim prej sedel. Dvorana je bila v prvem nadstropju. Vrata so bila še zaklenjena, a je bil ključ v vratih, zavrtel sem ga in se znašel v lepem podolgovatem prostoru z okni na Zvezdo, polnem pripravnih sedežev. Na stenah v ospredju so visele podobe za Slovensko matico zaslužnih mož (vse slikani originali), med njimi sem na steni nad predavateljevim odrom videl tudi podobi Otona Župančiča in kritika Franceta Koblarja, s katerima sem imel v mladosti tudi nekaj opravka. Dvorana z nekako več kot 100 sedeži je bila še povsem prazna. Komaj sedem k oknu bolj v ospredju, vstopi prvi udeleženec: Aleš Breclj, pred nedavnim še predavatelj pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu, ki pa se takoj po srečanju poslovi, rekoč, da pride še nazaj. Kmalu za njim pride dvakratna predavateljica na večerih SKA v Buenos Airesu, dr. Irene Mislej, ki zdaj deluje na ljubljanski filozofski fakulteti. S seboj sem prinesel njeno zadnje pismo, da sva se ob njem pogovorila o sodelovanju argentinskih Slovencev pri bližnjem „Srečanju v moji deželi“ v Dolenjskih toplicah. Med tem se je dvorana začela polniti z zame večinoma nepoznanimi ljudmi; edini, ki sem ga poznal, je bil Alešev oče iz Nabrežine Ivan Breclj. Med drugimi je ob dr. Irene sedla dr. Helga Glušičeva, ki je teden preje v Slovenski matici predavala o zdomski literaturi. Dr. Irene mi je predavateljico predstavila, jaz pa sem bral v Ireninem pismu o tem predavanju tole: „Dr. Glušičeva je napravila pregled te književnosti; prav posebno se je ustavila pri Papežu, Kosu, Mausserju, Simčiču in drugih.“

Kake minute čez šesto uro so v dvorano vstopili in se približali predavateljski mizi in sedli za njo dr. Taras Kermauner, ob njem pa dr. Peter Vodopivec in prof. dr. Simoniti. Z njimi je prišla tudi dr. Alenka Goljevšček, ki je sedla v drugo vrsto zraven dr. Draga Jančarja. Po kratkih uvodnih besedah dr. Petra Vodopivca, je Taras Kermauner začel s predavanjem, ki ga je imel v celoti natipkanega, a vsi, ki smo ga kdaj čuli, vemo, da je njegov način predavanja izredno komunikativen.

Kermauner je najprej razložil, da bo to njegovo predavanje le izsek tega, kar že nekaj časa govori o svojem doživljanju med slovenskimi izseljenci v Argentini, h katerim ga je povabila SKA ob koncu preteklega leta, a je bil na poti v Argentino nekaj dni tudi med slovenskimi izseljenci v Torontu. V svojem predavanju je dr. Taras izhajal iz primerjave: judovski narod v času babilonske sužnosti in protikomunistični izseljenci, ki so se zatekli v Argentino. Kot judovsko je bilo tudi njihovo izseljenstvo ves čas prizadevanje za ohranitev svoje in svojih otrok slovenske identitete, pri čemer jim je bila najmočnejša opora vera v Boga, ki jim jo je pomagala ohranjati katoliška Cerkev. In slovenski izseljenci v Argentini so v tem prizadevanju povsem uspeli in se ohranili, čeprav v tujem okolju, Slovence, tudi še v tretjem rodu, ki obvlada slovenski jezik, marsikje celo v popolnejši, čistejši meri kot oni v domovini. Predavanje je na strokovni način nakazovalo ta proces v njegovem razvoju in v sedanjem stanju. Čeprav je trajalo nad eno uro, sem mu ves čas napeto sledil in primerjal predavateljeva izvajanja z lastnim štiridesetletnim doživljanjem tega izseljenskega napora, pa sem moral ves čas ugotavljati pravilnost Tarasovih ugotovitev in njegovo globoko poznanje in razumevanje problematike slovenskega izseljenstva v tem povojnem času. Dr. Kermaunerju se je res splačalo obiskati slovensko povojno izseljenstvo v Argentini. Med drugim je Taras povdaril, da se pač slovenska politična emigracija kot taka zdaj prav za prav nehuje, kajti zdaj domovina spet postaja svobodna in demokratična kot je bila tedaj, ko jo je emigracija zapustila. Zdaj se izseljenski skupnosti spreminja le nje značaj in narava. Predavatelj se je vprašal: Ali se bodo slovenski izseljenci zdaj vrnili domov? V odgovoru je prikazal vso problematiko tega problema, pa zaključil, da se nekateri posamezniki, morda cele družine, gotovo bodo, zlasti če se bodo ekonomske razmere v domovini izboljšale. V vsem razpravljanju je bil predavatelj zvest svoji veri in mu je bil prav ta verski pogled na življenje argentinskih povojnih izseljencev ključ za razumevanje in razlaganje izseljenskega slovenskega dosežka. Po predavanju se je razvil razgovor. Kermauner je na vsa-

ko pripombo ali vprašanje iz vrst poslušalstva odgovoril, pojasnjujoč in dopolnjujoč. Med debaterji naj omenim le nekatere: urednik revije 2.000 Kovačič, Svetozar Guček, Drago Jančar, Ivan Breclj, Jože Prešeren, Irene Mislej in drugi. Žal pa je bil eden od debaterjev, sklicujoč se na svoje nekaj mesečno bivanje v Argentini, zelo neokusen, da ga je moral vodja debate dr. Vodopivec zadrževati. Ker je bilo treba na nekatere njegove povsem netočne podatke o Hladnikovem delu med argentinskimi izseljenci odgovoriti in pojasniti tudi delež duhovščine med argentinskimi izseljenci, sem se čutil dolžnega, da sem nekatere stvari povedal, kar je pri poslušalstvu vzbudilo pritrjevalni aplavz, ki sem si ga mogel razlagati le kot pozdrav tistemu, ki je sodeloval pri Kermaunerjevem argentinskemu podvigu. Nato je vodja razgovora zaključil debato.

Ko sem želel zapustiti dvorano, mi to lep čas ni uspelo, ker so me obdali številni udeleženci z raznimi vprašanji o znanjih v Argentini, pa pristopili tudi nekateri, ki so se me spominjali še iz časov pred revolucijo. S posebnim veseljem sem se pozdravil z gostiteljem Kermaunerjevih dveh in naju z Andrejem Rotom, časnikarjem Jenšterletom, ki je tudi prišel na predavanje. Predstavila se mi je hčerka prijatelja Mravljeta iz Córdoba v Argentini, pozdravili so me Janez Rotar, Jože Prešeren, urednik „Rodne grude“, Justin Stanovnik, pisatelj najnovejše brošure „Slovenska sprava“, prijatelj Igor Lukež, ki je bil gost na moji zlati maši, in drugi. A Kermaunerjeva družba ni mogla oditi takoj, kajti predsednik Slovenske matice je povabil predavatelja in gospo ter nas z njima v predsedniške prostore v drugem nadstropju, kjer so nam postregli s pijačo, in dr. Jančar je vsakemu od nas podelil eno od najnovejših izdaj Slovenske matice, meni luksuzno izdajo dela Boža Otorepca „Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem“. V prijetnem razgovoru, ki sta pri njem sodelovala tudi dr. Peter Vodopivec in prof. dr. Simoniti, smo se zamudili kako uro, nakar smo šli z dr. Irene Mislej na njeno ljubljansko stanovanje (stalno bivališče ima s svojim možem v Ajdovščini na Vipavskem), kamor nas je peljala dr. Alenka Kermauner. Po večerji in pestrim razgovorom sta me oba Kermaunerja spremila na Majstrovo, sama pa sta šla na njuno stanovanje na Viču prenočit.

Dr. Taras Kermauner bo iz teh predavanj o Slovencih v Argentini in iz popotnih spominov sestavil knjigo, ki bo izšla verjetno že v tem letu in v kateri bo, globlje kot bi mogel pričakovati, z raznih pogledov analiziral svoje spoznanje o slovenski politični emigraciji, za kar mu bomo slovenski izseljenci v Argentini zelo hvaležni.

Ladislav Lenček

kulturni večeri

Prof. Aleš Breclj: Kamnoseška produkcija na Krasu — Nabrežina

Prof. Aleš Breclj je dobro poznan med mlado generacijo, saj je bil rojen v Argentini in ker se je mudil v Buenos

Prof. Aleš Breclj je predaval na 1. kulturnem večeru SKA.

Airesu, ga je SKA naprosila, naj bi predaval pri njej o temi, ki jo obvlada zelo dobro: Nabrežinski marmor. Ker so lani praznovali 2000 letnico začetkov in uporabe nabrežinskih kamnolomov, so imeli razstavo izdelkov iz kamna iz

Nabrežine, ki jo je odprl Bojan Brezigar, izdali pa so tudi knjigo o zgodovini kamnoloma, ljudeh, stavbah in kamnoseškem orodju iz Nabrežine.

Predavanje je bilo 24. marca 1990. V prvem delu smo izvedeli, kako so nastajali homogeni kamniti skladi gneisa v Nabrežini pred 40 milijoni let, kako so začeli kamen obdelavati, rezati s primitivnim orodjem, kdo vse je delal v kamnoseštvu, zakaj so marmor rabili, kam vse je šel po svetu, kako se je razvijal kamnolom, kakšna je današnja slika Nabrežine. Predavatelj je udeležencem večera odkril marsikatero zanimivost, ki je niso poznali: skrivnost beneških palač, nabrežinski marmor v Milanu, Narodni dom v Trstu, opera, parlament, postaja, sodišče na Dunaju, palača Združenih narodov v Washingtonu, zgradbe v Avstriji, Aleksandriji, Kairu, Novi Zelandiji ter nad deset stavb v Argentini — vse iz nabrežinskega marmorja, ki pa marmor sploh ni, ampak le kreda in gneis, ki se nahajata v naravi brez razpok in sta lahko obdeljiva.

V drugem delu predavanja smo imeli priliko, da smo videli ta košček naše zemlje na skioptičnih slikah z razlago predavatelja.

Kulturnega večera se je udeležilo tudi več primorskih rojakov, ki so tam bili doma in ki jih zanima tudi današnja slika Nabrežine in okolice.

Breclj je bil študijsko v Argentini; raziskuje slovenske emigracije od začetkov do leta 1938., zato se je pozanimal za izseljence iz Primorske, informiral pa se je o njih tudi v državnih in privatnih institucijah.

odšli so

Izgubili smo prijatelja — Dr. Janka Hornböcka

Grenki so bili dnevi, ko smo se znašli 1945 na poti v svet. Revni med najrevnejšimi smo bili. Oropani vsega: sončnega doma in podob pojočih vasi, kjer so fantje na večer zapeli po domače. Kje je onemela njihova pesem, vabeča in ljubeča? Samo grenki priokus zadimljenih pogorišč je še ostal od zemlje slovenske, ki je živela od naše ljubezni.

Grenki spomini počasi minevajo!

Kamor si se obrnil — sama žalost. Od koder si pričakoval mladostni nasmeh — blestele so solze in odmeval je jok. Zdaj vemo, kje so ostali fantje z bistrim korakom in prešernim vriskom? Kje je zamrl smehljaj deklet, ki so varovale roženkravt in rožmarin in rdeče nageljne za ljubeča srca!

Vse to je bila teža naše žalosti, da nismo opazili več sonca na nebu, ki je prinašalo blagoslov — komu, če je zemlja postajala polna sovraštva in nasilja...

Pa je noč prešla in je upanje pregnalo žalovanje in solze. Vabeča piščalka se je oglasila z novega sveta. Srca so se napolnila z novimi sanjami, upanji in z veselimi pričakovanji. Pogrnalo nas je v svet, da izpričamo svojo bolečino, pa da si dvignemo s svežimi silami v njem nove domove zase in za sinove. V mislih nanje smo vriskali!

Umetnik, ki mu je bilo dano ubrati v strune nove pesmi, je odrinil dveri srca na stečaj...

Kar nam je še najlepšega in najvrednejšega ostalo, smo prenesli čez ocean, da bi živelo in se razcvetelo z nami... Tu so se rodili tedaj prvi zapisi preteklih, pa videnja bodočih pomladi.

Na mizi leži knjiga. Morebiti počiva. Proti štiridesetemu letu gre njeno življenje in dovoljeno ji je tudi kdaj pa kdaj počivati. Na zelenem ovitku so razstavljeni prstni odtisi mnogih rok, ki so jo odpirale.

Sredi ovitka je z drobnim črtežem zarisana prva skončnica zibelke. Pozibuje se sem in tja. Včasih zateglo zapoje. Zaškriplje? Ne! To je le menjava melodije. Tako se mladi Kraljevič ali Kraljična ne naveličata pesmi. Nmau čez izaro — ki se v drobčkani pisavi vije čez zibel. Še nekaj: mladika rdečih nageljnov se vzpenja po lesu, ki sladko diši v razvelevi čas.

To je naša zbirka Čez izaro, prva knjiga emigrantske literature, ki jo je napisala v tistih skromnih časih 1950—1951 v Argentini skupina desetih služiteljev lepi slovenski besedi. Vsak je pustil v njej delček srca tistih velikih, zgodovinsko pomembnih dni. Zgodovina bo pravično stehala njihovo vrednost. Razen zadnjih treh preostalih so menda že vsi odšli h Gospodovi mizi po plačilo.

Celovški Mohorjevo družbo so med drugo svetovno vojno oplenili nemški nacisti. Izguba modernih tiskarskih naprav jo je najbolj prizadela. V tej tiskari so ji prav slovenski rojaki največ priskočili na pomoč. Po Severni Ameriki razseljeni so zbrali za tiskarske naprave; Pisateljska družina France Balantič v Buenos Airesu pa ji je istočasno izbrala in poklonila zbirko del svojih članov za tisk ob njenem slavju stoletnice. Tako je Čez izaro izšel kot prvi zvezek povojne Mohorjeve knjižnice v Celovcu ter začel znova svoje zgodovinsko poslanstvo z izdajo tiskane knjige — za ves slovenski svet. To je gotovo bila pomembna povezanost Slovencev po domači besedi.

Izdajo knjige pa je tedaj podprl s tehtno in odločilno besedo duša povojne Mohorjeve v Celovcu — dr. Janko Hornböck. Ne da bi vedeli zanj ali ga poznali, je omogočil nje izdajo in s tem podprl narodno-kulturni razvoj Slovencev na Koroškem. Ta knjiga-začetnica nas je spremljala in nam dajala korajžjo pri izdajah našega tiska v tujini, ki je danes občudovan in cenjen tudi v domovini in v svetu. (Ne morem mimo omembe žolčnega izpada, s katerim so Čez izaro sprejeli v Ljubljani ob njenem rojstvu.) Toda knjiga je izšla in odšla tudi v slovenski svet. Mogoče jo danes gle-

dajo že z drugačnimi očmi: kakor resnično zaslužni kulturni doprinos.

V 80 letu starosti je 13. febr. 1990 zvestega služabnika in prelata msgr. dr. Janka Hornböcka v Podgorju na Koroškem poklical Gospod k sebi, da ga plača za njegovo zvestobo. Boleča novica, kajti vemo, da se je poslovil človek, ki je mnoga leta vodil, uravnaval, načrtoval in se predal ves odgovornemu delu celovške Mohorjeve. Vso delovanje in ves razcvet sta bila tesno povezana z njegovo osebo. Ni štedil s svojo dobroto. Kar je le mogel, je storil v dobro narodno-kulturnemu razvoju Slovencev. Pri njem je veljalo: naj ne ve levica, kar dela desnica! Prav zaradi tega je užival toplo spoštovanje in bil priljubljen pri ljudeh. Z globoko hvaležnostjo se ga spominjamo tudi Slovenci. Tudi nam je izkazoval pomembne dobrote. Predvsem pa naj ostane za kulturno zgodovino zapisano: Balantičevega Zbornika Čez izaro ne bi bilo, če bi dobrotna roka dr. Hornböcka ne bila botrovala pri tem kulturnem dejanju.

Še prav posebno nam bo ostal blizu zaradi dobrih del, ki so jih bili deležni zdovski Slovenci v prvih letih, čeprav je bil zaradi tega potem z Mohorjevo vred od „onih za mejo“ napadan. Nismo se poznali tedaj osebno, toda iskreno delovanje za skupne cilje nas je razodevalo in zblíževalo.

Trajen spomin kulturnemu dobrotniku in iskrenemu rodoljubi!

—jkc

Govor L. Lenčka ob smrti Dr. Janka Hornböcka

Na povabilo Mohorjeve družbe je na žalni seji pred pogrebom dolgoletnega ravnatelja Mohorjeve družbe dr. Janka Hornböcka dne 17. februarja Ladislav Lenček kot zastopnik slovenskega izseljenstva tole povedal:

Ko smo slovenski protikomunistični begunci zapuščali stari svet in odhajali kot izseljenci v razne dežele Amerike in Avstralije ter začenjali novo življenje našega slovenstva, tedaj približno je po propadu Hitlerjeve Nemčije mladi koroški duhovnik Hornböck nastopil svoje poslanstvo za obnovo slovenstva na Koroškem. Po Slomšku ustanovljena Mohorjeva družba v Celovcu je v njem našla obnovitelja in preroditelja.

Kakor je bil na Koroškem duhovnik Hornböck tisti, ki je tedaj ob pomanjkanju podjetnih laikov visoko dvignil zastavo slovenstva na Koroškem, tako so tudi med izseljenci pred vsem duhovniki postali med njimi ne le nosilci nadnaravnega življenja, ampak tudi ohranjevatelji velike nadnaravnne dobrine slovenstva in nje nosilci tudi novemu izseljenskemu rodu. Ponovila se je slovenska zgodovina: Ob pomanjkanju krščanskih laikov so bili duhovniki nosilci tudi narodne zavesti tako v zamejstvu kot v izseljenstvu.

Danes nikomur ne pride na misel, da bi zato Hornböcka ali izseljenske slovenske duhovnike obsojal klerikalizma. Njih klerikalizem je bila pač ljubezen do naroda in delo zanj iz ljubezni do Boga in do bližnjega.

Ko pa je tako na Koroškem kot n. pr. v Argentini zrasel novi rod slovenskih izobraženih laikov, duhovniki z veseljem prepuščajo vodstvo narodnega dela njim, tako na Koroškem Hornböck novemu ravnatelju Mohorjeve dr. Korenu, kot tudi v Argentini že tam rojenemu laiku.

Dr. Hornböck je želel razširiti knjižna izdanja Mohorjeve družbe tudi po izseljenstvu. Uspel je v Avstraliji dobiti nad 150, v USA nad 350, v Kanadi več kot 400 udov, a v Argentini le kakih 40. Ko sem prihajal pozdravit na Koroško iz Argentine prelata Hornböcka, mi je bilo kar nerodno zaradi malega števila udov iz moje izseljenske dežele, a dr. Hornböck mi ni tega nikdar očital, saj je vedel, da je sedež izseljenskega tiska prav v Argentini in da je v tej deželi že z njim izseljenstvo že nasičeno. Prelat Hornböck je pri vsem svojem delu in ob delu drugih širokosrčno stal na stališču sv. Pavla: Da se le evangelijsko oznanja — da se le za slovenstvo dela.

Slovenski izseljenci smo pokojniku hvaležni za njegov čudoviti zgled živavega in vztrajnega dela za slovensko stvar. Ko smo v Argentini začenjali z organizacijo slovenskega izseljenskega kulturnega dela, smo imeli pred očmi zgled, kako je mogel Hornböck takorekoč iz ruševin dvigniti novo

Mohorjevo družbo in razširiti njeno blagodejno slovensko delovanje, pa smo si tudi v izseljenstvu mislili po Avguštinu: če so mogli ti in te, če je mogel Hornböck in njegovi, zakaj ne bi zmogli tudi mi...

Ko slovenski izseljenci izražamo Mohorjevi družbi v Celovcu in vsem koroškim Slovencem sožalje ob teži izgubi obnovitelja Mohorjeve družbe, izražamo prošnjo k Vsemo-gočnemu, naj tej ustanovi in vsemu koroškemu slovenske-mu življu ohranja in vedno znova obuja novih, tudi laičkih posnemovalcev pokojnega Hornböcka v zavzetem, nesebičnem in požrtvovalnem delu za koroško slovenstvo!

Tokijski eseji: št. x + 7.

(POD CVETOČIMI ČESPLJAMI)

Dragi Glas!

Hvala Ti za prijeten obisk pred nekaj tedni, ko si mi pripeljal tudi Meda (XXV/1990/1-2). Moram reči, da se mi rumeno-rjava zunanja obleka imenitno prilega, nekaj svežega prinaša že na prvi pogled. In ker sva že pri barvah: Bukovčevi olji sta me očarali; znova in znova ju lahko motrim in se ne naveličam — znamenje prave umetnosti; zdi se mi, da prvič lahko dojemam argentinske pokrajine; ali se motim, ko pravim, da so njene barve — tople?

Gregorja Papeža španske Poemas bi morale najti nadaljevalko, tako so dobre! Retrato je tako silna pesem, da človeku ni dosti mar za lepozvočje besed. Z ostalima pesmima „Estación“ in „Cuando te vayas“ je drugače: čista lirika so, zato bi moral pesnik izbrati lepše zvoneče španske besede. Prav zato, ker menim, da je g. Gregor Papež pesnik v španščini, si drznem v zvezi z melodično španščino predlagati García Lorca v branje.

Cukalev dnevnik „Šoukal gradi most preko hude reke“ mestoma bralca enostavno zagrabi, tako poln je dramatičnosti. Naj mi bo dovoljeno pripomniti le eno: dramatika opisa bi pridobila, ko bi bilo manj baročno-nabreklih besed, to je, ko bi se opis omejil na spopad in razplet že samo po sebi dramatičnih dogodkov.

Izmed osmih pesmi Milene Merlak se mi naslednje pesmi zdijo čudovito lepe stvaritve: Upanje (v sanjah), Materin grob, Poročni spomini, Sveta Valentina v Drossendorfu (in sicer prvi del). Pesem „Nikoli ne boš razumela“ in drugi del pesmi Sveta Valentina... se mi ne zdita še dovolj prežeti s pesniško svetlobo (ali „ognjem“, bi rekel T. S. Eliot). V ostalih treh pesmih me obdaja preveč simbolov, ne morem se dokopati do tiste podobe, ki je pesnico navdihovala pri stvaritvi; morda pa bo kdo drug v tem oziru bolj dovzeten.

Ob branju Vinka Beličiča Na vetrovni postojanki in Franceta Papeža Družina, si človek — vsaj jaz — želi le eno: da bi oba umetnika nadaljevala s pisanjem, tako sveže in zvočno in obenem pomenljivo pišeta.

Tineta Kovačiča „Nočna idila“ je res idila. Se malce bolj bi jo novelist lahko primaknil k modernemu življenju, ki rajbrž v Buenos Airesu ni preveč različno od onega v Tokiu, v kolikor gre za vtise, ki prodirajo „pod kožo“. Pri tem ne mislim na kakšno izprijenost ali pokvarjenost, ki je je dovolj na obeh straneh oceana; menim, da bi se dalo srečanje teh dveh ljudi opisati, recimo, bolj napeto. Je pa brez dvoma osvežujoča „short story“!

Jožeta Velikonje „Dinamičnost slovenskih vezi s svetom in beg možganov“, Toneta Brulca „Povezava treh Slo-venij“, in Avgusta Horvata „Slovenci v tiski“ so tri tehtno pisane razprave, ki hočejo pozitivno osvetliti trenutni položaj Slovencev, ki takorekoč simptomatično razodeva, kar se prav v globinah naroda dogaja. — Brulce orednoti Beličiča, Lovrenčič Jožo Lovrenčiča, in Rode pesnico Dolores Tersegliav; tu ne gre le za informativno srečanje z umetniki; analize so pisane duhovito in imajo tudi same na sebi ustvarjalno vrednost, to je, vredne so branja! Zgodovinsko nastrojene bralce pa bi rad opozoril posebno na Toneta Brulca mojstrsko pisani esej „Arhiv Jugoslovanske Narodne Odrbne“, ki je

vsaj meni bil — kot pravimo tukaj — „an eye-opener“, po naše: presenetljiva novica (v Ameriki pomeni beseda tudi kozarček žganja; pri sebi pa sem imel le skodelico japonskega čaja, torej je šlo le za prvi pomen angleškega izraza).

Za študente statistike je g. Avgust Horvat prispeval nadvse zanimivo študijo z naslovom „Visokošolski in univerzitetni diplomanti slovenske emigrantske skupnosti v Argentini v letih 1948-1988“. Kakor je ta analiza hvalevredna in tehtna, tako obenem vabi k razčlenitvi pomena teh statistik najprej za našo politično emigracijo v Argentini, potem pa tudi za celotno politično emigracijo in za ves slovenski narod. Kako dragocena in edinstvena je ta Horvatova analiza, lahko doumemo še boljše po branju Jožeta Velikonje „... Beg možganov“ v tej reviji, kjer skoraj toži: „Imena, imena... Kdo ve zanje? Kdo jih pozna?... Vse to so delci slovenskega umskega sveta: vključeni v ustvarjalni okvir kjer-koli“ (str. 65).

Dragi Glas! Če na argentinskih ulicah ali kje na pampi najdeš Slovenca, ki tega Medu še nima, mu ga kar se da vneta priporoči; več je vreden kot pa ga polaga na tehtnico cena v dolarjih ali pesos.

Če se ne srečava do srede aprila, Ti že zdaj želim radostno Veliko noč!

Z japonskim poklonom ostajam Tvoj daljnovzhodni pisar

P. S. V kolikor gre v tem pismu za presojo celotnega Medu XXV/1-2, lahko rečem, da sem ostal zvest naravi eseja. — Menda bodo na koncu marca vzcvetele češnje... Zdaj cvetijo samo češplje s podobno prešernostjo kot češnje: belo, škrlatno, in rožnato, in kadar je pod njimi v prvi zeleni travi še vijolični žafran, je slutnja pomladi uresničena. Veselje v srcu pa je včasih omejeno le na srčno mišico, ker lahko severni veter odrede do kosti, ki se potem pozimsko tresejo. Imate tudi v Buenos Airesu severni veter?

Vladimir Kos.

Pisma

Odmevi na Perniškovo Zgodovino Orlov

14. jan. piše Drago Ulaga: „Kar pomirjen sem in srečen, da smo dobili knjigo o mladinski organizaciji, ki jo je dolga leta duhovno vodil dr. Janez Evangelist — mož, ki ga v naši zgodovini postavljam na prvo mesto. Orlovski odredi so bili pomembni za napredek našega naroda, ker so mlade ljudi vzgajali, učili, usposabljali za združništvo, utrjevali smisel za zdrav način življenja in gojili spoštljiv odnos do naših krščanskih tradicij.“

23. jan. je avtorju knjige g. Francetu Pernišku pisal Zdravko Reven: „Čestitam, da ste knjigo dokončali in da je izšla... Stvari se tako sučejo, da bo gotovo doživela izdajo tudi tukaj. Za tedaj pa morda zbirajte kakšne popravke ali dodatke, ki se v 2. izdaji lahko naredijo mimogrede. Da je knjiga izšla, sem zvedel iz dnevnika, ni pa bilo kaj več napisanega.“

V pismu z dne 14. aprila spet Zdravko Reven: „Včeraj na veliki petek mi je prinašalec prinesel lep velikonočni dar, ob katerem mi je bilo srce, ko sem gledal stran za stranjo in bral napisano tisto, kar je tako primerno za današnjega slovenskega krščanskega človeka... Čestitam k izidu knjige, pa tudi, da ste napisali v takšnem tonu, ki odgovarja resnici in pravi zgodovini. Hvaležen sem tudi vsem, ki so Vam pomagali s tem ali drugim načinom do izida tako pomembne knjige.“

knjižice

Prof. Zlatko Tomšič

Prof. Zlatko Tomšič je mnoga leta delal na Univerzi v Tucumanu in še dela kot raziskovalec na Inštitutu Miguel Lillo. Bil je tudi dekan naravoslovne fakultete na isti Univerzi.

V letih svojega znanstvenega udejstvovanja je objavil naslednje razprave, in sicer v Acta Zool. Lilloana št. 24, leta 1969:

- Histología del epitelio intestinal de *Pheretima californica* Kinberg.
- Histofisiología del epitelio de la pared del cuerpo de *Pheretima californica* Kinberg.
- Estudios cromosómicos en *Pheretima californica* Kinberg (Megascleidae, Oligochaeta).
- Los tipos celulares en la espermatogénesis de *Pheretima californica* Kinberg (Megascleidae, Oligochaeta).

V št. 35 leta 1979:

- Espermatogénesis de *Pheretima hawayana* (Rosa) (Oligochaeta, Megascleidae).

Espermatogénesis de *Pheretima hawayana* (Rosa) (Oligochaeta, Megascleidae).

Leta 1978 v Revista Soc. arg. Biol. 54-55 razpravo o *Eisenia foetida*.

Poleg tega je izdelal scripta za študente: Apuntes de invertebrados (Curso teórico), 164 strani; in odgovarjajoč Curso práctico, 45 strani.

Ima napisano obširno delo: Contribución al estudio de los Oligoquetos argentinos (okoli 350 strani), ki pa na žalost ni izšlo v knjižni izdaji, ker Univerza nima proračuna za to.

Oporoka časa

Mnogi ne ločijo med poezijo in verzi, med poezijo in rimanimi stihli. Če je literatura sledila ustreznim izročilom, potem ni nerazumljivo, da so ljudje uporabljali mnemotehnična sredstva in z blagovročnostjo zanesljiveje prenašali tradicijo iz generacije v generacijo. Vendar ni nujno, da sta verzifikacija in poezija eno in isto. Prešernovi in Quevedovi so čudoviti soneti, a današnja uporaba sonetne oblike je največkrat zgolj retorična umetnija. Pesem mora biti lepa, a mora predvsem imeti kaj povedati.

Tako je Petra Paula Wiplingerja Oporoka časa daleč od tradicionalnih pesniških oblik, nepogrešljivo pa je vselej navzoče in do skrajnosti zabičano sporočilo. Njegove pesmi niso igračkane z besedami, daleč so od zvijačne besedne moči, ki nima stika z realnostjo. V svetu napetosti, nesoglasij, grenkobe in upanja, ni mogoče rimati sladkobnih verzov, ne da bi se povsem odtujil estetskemu hotenju. Wiplinger se v jedrnatih potezah sooči s kruto preteklo stvarnostjo, pri kateri opozarja na grozljivost vojne, nacizma, holokausta in na prilagodljivo prizanesljivost družb. Iz bolezenskega stanja današnje družbe, katere vidni znaki kažejo na izgubo humanih in etičnih vrednot, avtor išče in najde smisel človekovega življenja v „luči odrešitve“, v čutenju „neba nad nami“, v „podajanju si rok“, v nalogi, da „sol življenja razsejemo v vse vetrove“, v „neuničljivi veri v svetlobo“, v upanje, da bomo „nekega dne vstali od mrtvih“.

Peter Paul Wiplinger (1939) se je rodil kot deseti otrok v Haslachu na Zgornjem Avstrijskem. Študiral je gledališke vede, germanistiko in filozofijo. Zaposlitev je našel v najrazličnejših poslih: delavec na črpalki, v vinogradu, časninar, pisec reklamnih besedil, dnevni in nočni vratar, „svobodni“ pisatelj. Bil je vodja Male galerije na Dunaju in odgovorni urednik revije „Wiener Kunsthefte“, sodalavec ÖRF in drugih radijskih hiš, številnih revij in časnikov. Njegove večinoma lirične pesmi so prevedene v več jezikov. Je tudi pisec literarnih šansonov, proze, radijskih iger, esejev o literaturi, arhitekturi, upodablajoči umetnosti in kul-

turni politiki. Od leta 1976 je svobodni umetniški fotograf. Oporoko časa je ilustriral s 85 izvrstnimi fotografijami. Pesmi je iz nemščine prevedel koroški pesnik Andrej Korkot, izdala pa je na 221 straneh Založba Obzorja Maribor in Mohorjeva založba Celovec v letu 1989.

a. r.

nazgledi

Nerojeno dete ali že nehoten splav?

Zadnje mesece se je dosti pisalo o Svetovnem slovenskem kongresu (SSK), ki naj bi bil skupen forum Slovencev ne glede na politične razlike matice, zamejstva in zdomstva, t. j. ne glede na ideološko prepričanje, vero, celo preteklost in stan. Vsa zadeva pa je začela pešati kljub začetnemu zagonu: iz „vseslovenskega“ svetovnega kongresa je postal slovenski svetovni kongres, od sedeža, kjer naj bi se vršil (nevtralno ozemlje!) pa je menda že določena Ljubljana, kongres naj bi „poenotil“ vse Slovence, po mnenju nekaterih naj bi bil razširjena OF — vse kar je povzročilo zmedo že ob izrazu „enoten“ in „skupen“, ko je šlo za slovensko kulturo in kulturni prostor. Iz začetnega pojma, ki naj bi zajel vse Slovence na zemeljski obli brez izjem, se je skrčil na strankarsko razsežnost, kjer naj bi se uveljavili samo „posvečeni“. Iz kulturnega pojmovanja kongresa je začela pronicati politična ali boljše rečeno spolitizirana plat. Kultura naj bi se umaknila politiki.

Začelo se je v Kanadi, kjer je Tomaž Mauser pokazal s trdo roko in še tršimi izrazi (AD, 18. 1. 1990) na nedemokratsko izvolitev kanadskega odbora za Svetovni slovenski kongres. V imenu kanadskih Slovencev naj bi jih reprezentativno predstavljal Slovensko-kanadski svet, ki obstoji in dela že desetletje in ki je nekaj podobnega kot je Zedinjena Slovenija v Argentini.

Krhati se je začelo po mnenju nekaterih tudi na Koroškem (Demokracija 16. 1. 1990). Vinko Ošlak, ki je v pripravljalnem odboru SSK, vidi stvari okrog kongresa precej drugače kot SPE (slovenska politična emigracija). Na kongres ne bi smele imeti dostopa totalitarne in teroristične organizacije. Kongres naj bi bila razširjena OF, tokrat pristna, brez utvar preteklosti in politične propagande. OF pa je veljala do nedavnega za predhodnico SZDL (Socialistično zvezo delovnega ljudstva), iz katere je prav lansko leto prišla pobuda za SSK. Na nesrečo ali srečo pa se je ta spremenila v politično stranko Socialistično zvezo Slovenije, čeprav je imela že prej članstvo izključno iz vrst ZKS (Zveze komunistov Slovenije). Na koga bi torej letel očitek „totalitarne in teroristične organizacije“? Kdo bo razsodnik, katere so te organizacije in v čem obstoji totalitarizem in terorizem? Kdaj so izvajale totalitarnost in terorizem? Proti komu? Kdo jim je pritisnil pečat totalitarnosti in terorizma? So znotraj matice ali to velja predvsem za zdomstvo?

Dr. France Bučar je govoril samo v svojem imenu ali tudi v imenu DEMOS-a, ko je izjavil, da tisti od zunaj ne morejo prispevati ničesar? Da bodo za slovenske boleznij dajali recepte samo v domovini? Da bo matica imela odločilno besedo. Seveda se je vse to govorilo dosti pred volitvami, v čisto drugačnih razmerah kot so nastale sedaj. Tudi Bučar še ni bil v vodstvu DEMOS-a, zato ni narobe, če se vprašamo, če vse to še velja.

Slovenska izseljenska matica je spregovorila skozi usta dr. Jožeta Prešerna, urednika Rodne grude. Prešeren bi kar „poenotil“ SPE z matico (Delo, 26. 12. 1989) po tolikih letih zamolčevanja in preziranja. Po tolikih letih se je SIM vendar spomnila, da ima Slovenija velik del naroda na tujem, ki drugače misli in dela ter ima celo svoje lastne cilje in načrte. Čuden se mu zdi odgovor Tomaža Mauserja iz ZDA, ko piše o SSK, ki naj bi ga SPE morala pričakovati z odprtimi rokami kot božjega blagoslova. Morda je tudi on Bučarjevega mnenja, da SPE nima kaj ponuditi domovini, da bi kvečjemu SSK uskladil in poenotil mnenja ma-

tiče, zamejstva in zdomstva. Tako bi SSK postal nek konzultativni organ, razširjeno področje za SIM.

Na Prešernova izvajanja o poenotenju in o SSK je odgovoril Ivo Žajdela (Demokracija, 14. 1. 1990). Žajdela je proti poenotenju, predvsem predvolilnem poenotenju. Bog ve, kaj bi napisal o tem po volilnem izidu. Niti ne po izidu, ampak po vzdušju, ki so ga hoteli napraviti s poenotenjem. Seveda ga bodo ustvarjali še potem, tudi po volitvah. Potrebo poenotenja vidi samo v temeljnih izhodiščih, ta pa niso tako oddaljena, kakor bi kdo mislil, saj SPE ni imela nič proti Majniški deklaraciji in zelo malo proti Temeljni in Tezam k slovenski ustavi.

Ni samo Žajdela odgovoril na SSK, odgovor vidim v ustanovitvi Zveze slovenskih Amerikancev (The Alliance of Slovenian Americans). Kanada ima slovensko kanadski svet, Argentina Zedinjeno Slovenijo, le ZDA je manjkala krovna organizacija, ki jo naj bi predstavljala pred ameriško skupnostjo. Če vse te datume in osebe povežemo, bomo videli, da je ustanovitev Zveze slovenskih Amerikancev tudi odgovor na SSK. Ustanovitelji so se izrazili o njej, da naj bi postala učinkovit zagovornik osnovnih slovenskih interesov, braniteljica slovenske dediščine in ZDA in posredovateljica vsega slovenskega tudi ameriški zvezni vladi in ameriški skupnosti.

Ker se danes toliko govori o demokraciji v zdomstvu in domovini, bi samo še omenil očitke Mauerja kanadskemu pripravljalnemu odboru SSK. Zveza ameriških Slovencev je bila izvoljena demokratično in tudi ljudem okrog nje ne bi mogli očitati nedemokratičnosti. V predsedstvu Zveze je kar devet članskih zaupnikov, ki so bili izvoljeni v Slovenskem narodnem domu in ki predstavljajo široke plasti izseljenstva, ki deluje že leta v ZDA.

Kolofon? Ni kolofona! Ni ga potrebno. Ko je Spomenka Hribar predstavila DEMOS v Škofji Loki 9. 1. 1990 je dejala, da je sprava slovenskega naroda ne samo eksistencialno, ampak tudi moralno vprašanje, da nas je Slovencev premalo, da bi se smeli kregati in živeti v sovraštvu, je še pribila, da brez sprave ni civilne družbe, brez civilne družbe ni pravne države, in da je prihodnost Slovencev mogoča samo z odpravljanjem nasprotij, zamer in sovraštev. Vse to je navezala na zamenjavo sistema in vrednot. Da, s tem je postavila prst na bolečo rano, vse prejšnje je naravnost preskočila, ker je le to, kar velja!

Zbornik razprav iz slovanskega jezikoslovja je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti zadnje polovico leta. Posvečen je dr. Tinetu Logarju, znanemu slovenskemu jezikoslovnemu zgodovinarju in dialektologu za 70-letnico. Iziti bi moral že za njegovo sedemdesetletnico l. 1986, vendar se je treba zahvaliti samo vztrajnosti dr. Franca Jakopina, da je sploh izšel. Ker gre za monumentalno delo SAZU, je vredno, da si ga ogledamo.

Na teh straneh smo že omenili drugega slavljence istega leta 1986., dr. Rada L. Lenčka, ki so mu sodelavci in učenci tudi pripravili zbornik „Lubi Slovenci“, ki pa se ni v ZDA srečal s tolikimi težavami kakor Logarjev, čeprav je njegov slavljencev slovensko in slovansko jezikoslovje tam izvlekel skoraj iz plenice.

Dr. Tine Logar je načrtni nadaljevalec dela dr. Frana Ramovša v študiju slovenske dialektologije, je profesor slavistike na ljubljanski univerzi že skoraj trideset let, predavatelj in pedagog čez dvajset let pri Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture za tuje slaviste, s čemer je slovenistika posegla tudi na tuje univerze. Že večkrat je bilo omenjeno, da je sodeloval tudi pri Splošnem slovanskem lingvističnem atlasu (OLA), kjer je njegov delež opazen že pri Fonološkem opisu, še večje zasluge pa ima pri Slovenskem lingvističnem atlasu, kjer je prevzel njegovo pripravo po smrti Ramovša. Logar je bil sourednik in urednik Slavistične revije, Južnoslovanskega filologa in urednik Ramovševnega zbrana dela. Pri vsem tem delu je bil tudi iskan predavatelj na evropskih univerzah in slavističnih kongresih, kjer je svoje prispevke tudi objavljali. Posebno pozornost je posvečal zahodnim dialektom, ki so bili za slovensko jezikoslovje prej nedostopni, ki pa so ohranili arhaične prvine. Pri svojih raziskavah je upošteval zemljepisne, zgodovinske, naseljitvene, družbene, časovne,

upravno-politične dejavnike in okoliščine, tako da je vsako njegovih del dokumentacijsko podprto.

Natis se je zakasnil, ker so prireditelji, Jakopin in sodelavci, hoteli res dovršeno predstaviti gradivo zbornika, vendar se lahko z njim dostojno predstavimo učenemu svetu, prav tako pa je lahko tudi slavljencev počaščen z njim. Zbornik je bil natisnjen z računalniško tehniko s pomočjo strokovnjakov z geografskega, paleontološkega in narodopisnega inštituta.

Pred razpravami je kratka sinopsis v angleščini, sledi razprava v jeziku razpravjalca (slovenščina, angleščina, nemščina, italijanščina, francoščina, ruščina, srbohrvaščina, makedonščina, lužiškosrbščina, poljski in kašubski jezik, slovaščina in in češčina). Opombe k razpravi so v jeziku razprave, bibliografija in kratek povzetek navadno v slovenščini, včasih tudi v drugem jeziku. Vse to pa pomeni ogromno delo, ki si ga je slavljencev zaslužil.

Smo Slovenci spet padli na izpitu?

Zaenkrat da! Seveda ne Slovenci, ampak ostanek totalitarne politične ekipe, policijska uprava, nazadnjaška klika — vseh teh pa je premalo in ne predstavljajo mnenja Slovencev.

Da obrazložim stvar. Začelo se je čisto naravno, kakor se začne s snežnim plazom: vetrček se poigra s snegom, napravi se majhna kepica, se začne trkljati nedolžno po pobožju hriba, narašča, se veča, dokler se ne zaustavi z velikim hruščem in razdejanjem v dolini.

Častitljiva Mohorjeva družba iz Celovca, ki je v svojih stoštiridesetih letih učila brati slovensko ljudstvo, ga vzgajala, zalagala z zdravo vzgojno in književno hrano, je prvič v svojih letih obstoja predstavila svoj knjižni dar v Ljubljani 31. januarja 1990. Po časopisnih poročilih je bila dvorana hotela Slon nabito polna, saj si je slovenska prestolica hotela ogledati umsko produkcijo, ki jo poklanja svojim naročnikom in udom. Tokrat je bil knjižni dar Petra Fistra „Ta hiša je moja, pa vendar moja ni“ in nagrajeni roman Leva Detela „Stiska in sijaj slovenskega kneza“. En roman več, en roman manj, bi kdo rekel. Roman je res bil nagrajen, vendar ni šlo zanj. Za osebo, za Leva Detela je šlo. Ne samo za njegovo osebo, Detela je postal toplomer politične klime, stopnje demokratizacije in humanitarnega stanja v Sloveniji.

Zamejstvo in zdomstvo je Detela poznalo že več desetletij, saj se je že prva leta begunstva oglasil z literarno dejavnostjo. V tridesetih letih prebivanja v Avstriji — Detela je vzel avstrijsko državljanstvo — pa je spisal in izdal na različnih krajih in pri različnih založbah sedemnajst slovenskih in osem nemških knjig, torej skupno petindvajset knjižnih enot. Poleg vsega tega dela je Detela član mednarodnega PEN kluba, član Društva slovenskih pisateljev, predsednik avstrijskega društva literarnih revij in založb na Dunaju, sourednik mednarodne revije Log, sodelavec in soustanovitelj vrste literarnih revij, dvakratni dobitnik avstrijske literarne nagrade Theodorja Körnerja, tržaškega Vstajenja, buenosaireskega Meddobja, dvojezični pisatelj, posrednik med dvema narodoma in še bi lahko našteval. Vsega tega seveda v domovini niso mogli vedeti, morda samo nekaj in samo nekateri.

Seveda bi bil rad pri predstavitvi svoje zadnje knjige, ki mu pomeni tudi življenjski jubilej, zato je vprašal kot avstrijski državljan za dovoljenje jugoslovanski konzulat na Dunaju. Tam pa so mu odgovorili, da je inkriminiran in da ne morejo jamčiti za njegov obisk v Ljubljani. Skrivnosti: Zakaj je inkriminiran? Kdo ga dolži? Česa? Zakaj je nezaželen? Kje je spisek inkriminiranih? Kdo ga je sestavil? Kdo je tožilec, ki ga dolži? Kdo odloča pri tem?

Vsa ta vprašanja so morala bloditi po glavah udeležencev predstavitve, ko ni bilo na njej Leva Detela, še bolj pa so segrela vzdušje 20. februarja, ko je Društvo slovenskih pisateljev dokončno pretrgalo vezi, s katerimi je bilo priključeno na Zvezo književnikov Jugoslavije in Socialistično zvezo delovnega ljudstva (SZDL). Veliko jih je bilo, ki so videli v tem depolitizacijo slovenskih književnikov, ki so sprožili proces demokratizacije, še več pa, ki so videli v tem protest zaradi Detelove afere.

Zadeva pa se ni končala s tem; DSP je zahtevalo (Tone Pavček) spisek inkriminiranih in pojasnilo od predsedstva SRS. Odgovor Janeza Stanovnika je bil: Nikogar se ne preganja neupravičeno!

Takšnih čudovitih odgovorov smo bili vajeni v letih 1941—45, ko so nam na poboje odgovarjali: Nekaj je že storil! Toda sedaj se piše l. 1990!

Še nekaj je padlo v glavo književnikom: Če je danes tako, potem tudi jutri ne bo drugače!

Ugotavljanja in sklepanja so se nadaljevala: Če so Leva Detelo, kaj bodo delali še z nami! Kaj bo s srečanjem „Slovenija moja dežela“ v Dolenjskih Toplicah? Kaj z udeleženci Svetovnega slovenskega kongresa?

In da ne bodo bezali v neupravičence in upravičence na SSK, so ustanovili v okvirju DSP iniciativni odbor, v katerem so izbrali Jožeta Snoja, Draga Jančarja in Toneta Peršaka. Do tod sega kulturni škandal Detela, če ne še dalje. Posledice škandala namreč.

Do sedaj so vanj posegli: ljubljansko Delo s Sobotno priložnostjo in Književnimi listi, Dnevnik, mariborski Večer, koroška Družina in dom, Naš tednik, goriški Katoliški glas, tržaški Novi list, vse slovenske periodike in od teh bo šla naša slava še po Evropi in v tujino.

Slovenskim književnikom in kulturnim delavcem je preprosto nerazumljivo zadržanje, zakaj mora v srcu Evrope, v Sloveniji, kjer je bilo največ upanja v demokracijo in humanizacijo političnega sistema, kjer so najprej začeli rušiti totalitarizem in njegove teroristične metode, politična policija UDBA uporabljati z ničemer upravičen pritisk na slovenskega pisatelja, ki je storil več za ugled in poznanje Slovenije — ne socialistične seveda — kakor pa vsi pristaši balkanizacije. Korak, storjen k depolitizaciji DSP

z izstopom iz SZDL bi lahko vzeli za umik iz političnega udejstvovanja in življenja, vendar ni tako; kulturniki, pisatelji zahtevajo nov kulturni forum, kulturno zbornico, svet za kulturo, karkoli že, da se rešijo samopaštva politike.

V zvezi s tem je zanimiv primer in poskus Alenke Puhar, ki se je obrnila na predsednico Sveta za varstvo ustave ureditve pri predsedstvu SRS (je še socialistična?) Majdo Gaspari: Zakaj se moramo Slovenci obračati za uvoz slovenske zamejske in zdomske literature na Beograd? Zakaj mora biti ta literatura — slovenska — v D fondu v NUK-u? Zakaj ni na razpolago Antologija slovenskega zdomskega pesništva bralcem? Zakaj ne bi smel Detela biti na predstavi svoje knjige „Stiska in sijaj slovenskega kneza“? Kam se morajo obrniti avtorji za oceno primernosti in neprimernosti?

Ni še čas za zboljšavo zakonodaje, je bil odgovor. O primernosti in neprimernosti Svet tudi ne bo razpravljaj. Morada pa o avtorjih „izobčene“ literature? Ne, tudi ne! Saj je bila samo Žebotova knjiga „Slovenija včeraj, danes in jutri“ prepovedana zaradi avtorja in pa ena številka „Zaliva“. Pa če bi se informirali v republiškem komiteju za informacije? Ali v komiteju za zakonodajo? Pa v NUK-u? Včasih so v Rusiji temu rekli „volokita-očkovtiraljstvo“. Še pomnite, tovariši?

„To ni pot k spravi in v demokracijo“, je komentiral Katoliški glas afero Detela. Ko so vprašali samega Detelo, česa ga dolže, je odgovoril, da če je to greh, kar je delal teh trideset let, bi rad še enkrat grešil. Povedal je namreč marsikatero resnico, ki pa ni bila povšeč, po sreči samo nekaterim. Leva Detelo in ženo Mileno Merlak je Slovenski center PEN kluba povabil na mednarodno srečanje na Bledu, kjer naj bi govoril o „Strahu danes“.

Tone Brulc

Literarni natečaj

V torek 8. maja 1990 se je sestala ocenjevalna komisija literarnega natečaja SKA. Natečaj je omogočil mecen SKA, ki želi ostati v anonimnosti. Komisijo so sestavljali: dr. Jože Krivec, ga. Milena Ahčin, prof. Mirjam Jereb Batageljeva in prof. Pavel Fajdiga. Izmed 13 prejetih prispevkov so ocenjevalci tako razdelili nagrade:

1. nagrada: Ted Kramolc – Vžigalice
Lev Detela – Izgubljeni dom
2. nagrada: Maksimilijan Osojnik – V tihi dolini
Andrej Prebil – Pod hrastom
3. nagrada: Tone Brulc – Sedem dni prahe
France Papež – Atlantska kronika
Tine Kovačič – Srečanje na Koreji

Nagrajeni prispevki bodo objavljeni v Meddobju.

OBIŠČITE pisarno Slovenske kulturne akcije od ponedeljka do petka od 9 do 12 ure v Slovenski hiši, R. L. Falcón 4158, Bs. Aires

dogajanja

Na 21. koroških kulturnih dnevih (dne 27. in 28. decembra 1989 v Celovcu) so razpravljali o Vindišarjih. S teorijo „Vindišarjev“ je začel po plebiscitu koroški zgodovinar Martin Wutte, vendar ni uspel v znanstvenih krogih, na novo se je o njej razpravljalo pred dvema desetletjema in je zopet zaspala, sedaj pa jo je znova obudil novi koroški glavar Jörg Haider.

V bistvu gre pri tem še vedno za cilj, da se razdeli Korošce v narodno zavedne Slovence in Vindišarje, ki naj bi bili tretja narodnostna komponenta Koroške (poleg Nemcev). Pri ljudskih štetjih naj bi Slovenci imeli možnost, da se izjavijo za Slovence ali Vindišarje, s čimer bi znova številčno upadlo slovenstvo, s tem pa seveda državna podpora slovenskemu šolstvu. V debati se je izkazal posebno dr. Erik Prunč, profesor z graške univerze, ki je pisal o tem že pred dvajsetimi leti v Slovene Studies in druge publikacije. Zanj je iznajdba vindišarstva nekaj nekulturnega in ponižnega. Zanimiva je izjava Ralfa Unkarta, ki je bil v deželni vladi za časa socialističnega deželnega glavarja Leopolda Wagnerja: „... da je teorija o Vindišarjih mrtva in da se govori o mrtvi mački.“ Tako v socialistični kakor demokratični vladi pa še vedno pogrevajo preživele teorije, ki niso imele nikdar znanstvene opore, Haider sam se je pa tudi izdal; povabil je Korošce na proslavo plebiscita za Koroško, ki jo bodo praznovali letos...“ Do sedaj smo metali krivdo za izgubo zgodovinskega dela matičnega ozemlja na avstrijske socialiste, potem na slovenske komuniste, vendar tudi od demokratov ni pričakovati dosti več.

CORREO ARGENTINO y SUC 6 CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.